

Symbole naszej historii

Zapraszamy do podróży poprzez symbole. Te mniej i bardziej znane – takie, które na dłużej lub na stałe zostały osadzone w życiu ludzi i te, które przeminięły wraz z czasami, które symbolizowały.

Szczególne miejsce na naszej wystawie poświęcamy symbolice państwowości – godłu, fladze, barwom, hymnowi i znakom z nimi powiązanymi. Są one na tyle powszechne w naszym codziennym życiu, że często przechodzimy obok nich bezwiednie, prawie że ich nie zauważając. Dlatego też chcemy zachęcić Was do zapoznania się z ich genezą i historią.

Znajdziecie na tej wystawie również znaki, które stały się symbolami swoich czasów – godła, logotypy, odznaczenia, a nawet przedmioty, które nie tylko były powszechnie znane sobie współczesnym, ale też są obrazem przeszłości dla nas.

Nie jest możliwym pokazać wszystkiego z czym możemy kojarzyć jakiś okres historii Polski. Dlatego dokonaliśmy wyboru, który mamy nadzieję, stanie się dla Was zachętą do poszukania wokół siebie tego, z czym kojarzycie miejsce i czas, w którym żyjecie. Ale też zapytajcie tych, którzy pamiętają to, co było, czy dla nich nie było ważniejszych i ciekawszych symboli. W końcu każdy z nas pisze swoją własną historię...

Autorzy

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Rzeszowie

ymbole

naszej historii

Godło
Barwa
Hymn

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Rzeszowie

Godło Barwa Hymn

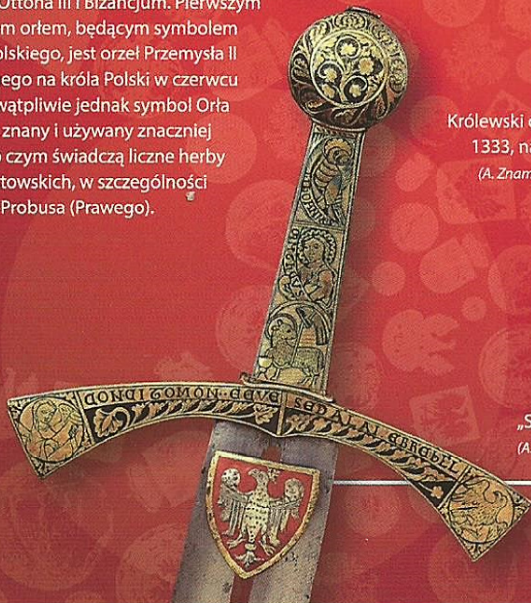
Dynastia Piastów

Od starożytności orzeł był uosobieniem potęgi i boskiego majestatu. Począwszy od Asyryjczyków i Babilończyków aż po Greków i Rzymian orzeł był postać boskiej woli. Grecy przypisywali orła Zeusowi, Rzymianie widzieli w nim nosiciela Jowiszowych piorunów i utożsamiali go z potęgą i gniewem bóstwa. Pod koniec II w. przed Chrystusem orzeł stał się symbolem rzymskich legionów a z czasem całego Cesarstwa Rzymskiego. Nawet po upadku *Imperium Romanum* orzeł nadal wykorzystywany i kojarzony był jako symbol dostępu i potęgi przez kolejnych spadkobierców cesarstwa m.in. Karola I Wielkiego, Ottona III i Bizancjum. Pierwszym zachowanym orłem, będącym symbolem państwa polskiego, jest orzeł Przemysła II koronowanego na króla Polski w czerwcu 1295 r. Niewątpliwie jednak symbol Orła Białego był znany i używany znacznie wcześniej o czym świadczą liczne herby książąt piastowskich, w szczególności Henryka IV Probusa (Prawego).

Nagrobek Henryka IV Probusa (Prawego) zmarłego w 1290 r. wraz ze współczesną rekonstrukcją polichromii.
(zasoby Wikipedia Commons)

Rewers pieczęci majestatowej Przemysła II z 1295 r.
(A. Znamierowski, Insignia, symbole i herby polskie)

Królewski orzeł Kazimierza Wielkiego z roku 1333, na rewersie pieczęci majestatowej.
(A. Znamierowski, Insignia, symbole i herby polskie)

„Szczerbiec”, miecz koronacyjny królów Polski.
(A. Znamierowski, Insignia, symbole i herby polskie)

ymbole

naszej historii

Godło Barwa Hymn

Jagiellonowie i Rzeczpospolita Obojga Narodów

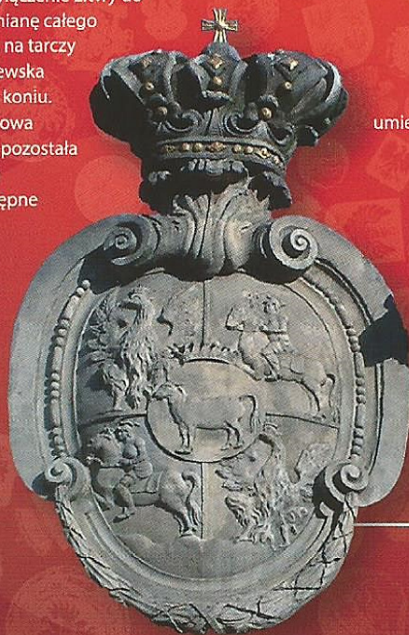
Na przestrzeni dziejów wraz ze zmianami zachodzącymi w kulturze i sztuce zmieniała się także stylizacja orła – zdobnictwo, oprawa i wygląd. Niezmieniona pozostawała jednak symbolika zawarta w polskim herbie. Najpoważniejszą zmianę zapoczątkował Zygmunt I Stary umieszczając na piersi orła własne inicjały S – Sigismundus. Za jego przykładem każdy kolejny władca Rzeczypospolitej dekorował orła swoimi inicjałami i herbem rodzowym. Wstąpienie na tron Polski Wielkiego Księcia Litewskiego Jagiełły i przyłączenie Litwy do Polski zapoczątkowało zmianę całego herbu, obok Orła Białego, na tarczy herbowej, pojawiła się litewska Pogoń – rycerz na białym koniu. Czwórdzielna tarcza herbowa z Orłem Białym i Pogonią pozostała herbem Rzeczypospolitej Obojga Narodów na następne kilkaset lat.

Orzeł Zygmunta I Starego. Na piersi orła widnieje pierwsza litera łacińskiego imienia króla S – Sigismundus.
(zasoby Wikipedia Commons)

Herb Rzeczypospolitej Obojga Narodów używany od XVI w.
(strona internetowa włączpolskę.pl)

Orzeł króla Jana III Sobieskiego. Na piersi orła umieszczono herb rodu Sobieskich Janinę (tarcza).
(A. Znamierowski, Insignia, symbole i herby polskie)

Herb Rzeczypospolitej za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego. W centralnej części widać herb Poniatowskich – Ciołek.
(strona internetowa poczest.com)

Symbol

naszej historii

Godło Barwa Hymn

Od rozbiorów do niepodległości

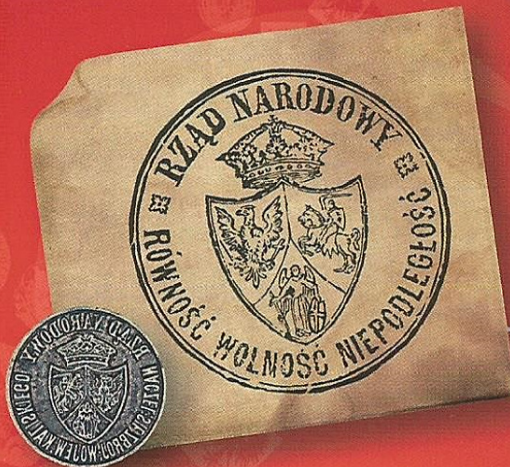
Szczególnym okresem w historii Polski i polskich symboli narodowych był czas rozbiorów i utraty, na ponad wiek, niepodległości. Wtedy to właśnie najchętniej sięgano do symboli narodowych mających nieść pokrzepienie umęczonemu narodowi. W czasie licznych powstań i zrywów, począwszy od Insurekcji Kościuszkowskiej poprzez Powstania Listopadowe i Styczniowe aż do odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 r. symbole pełniły szczególną rolę w życiu Polaków. Były powodem dumy z dokonań przodków, oparciem w trudnych chwilach, motywacją do dalszej walki o odzyskanie wolności i nadzieją na przyszłość.

Herb polski z okresu Powstania Listopadowego w latach 1830–1831.
(A. Znamierowski, *Insygnia, symbole i herby polskie*)

Herb Rzeczypospolitej w czasie Powstania Styczniowego 1863–1864 r. na pieczęci Rządu Narodowego.

(A. Znamierowski, *Insygnia, symbole i herby polskie*)

Bizuteria patriotyczna noszona podczas Powstania Styczniowego.
(strona internetowa forumemjot.wordpress.com)

Orzeł Legionów Polskich na czapce „maciejówce”.
(zbiory Muzeum Okręgowego w Rzeszowie, kolekcja Jana Partyki)

Godło Barwa Hymn

Odzyskana niepodległość

Ustawą z dnia 1 sierpnia 1919 r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej zatwierdził Białego Orła w koronie na czerwonym tle jako herb państwa polskiego. Dopiero w 1927 r. zdecydowano się na zmianę wizerunku orła zachowując jednak jego charakterystyczne cechy; biały kolor, rozpostarte skrzydła, czerwone tło, złote dodatki i koronę. W tej formie pozostał on do końca II wojny światowej kiedy władze komunistyczne zaczęły stosować orła bez korony. Po wojnie dekretem Rady Państwa z grudnia 1955 r. wprowadzono nowy herb – Orła Białego bez korony. Jednocześnie władze polskie na uchodźstwie nadal stosowały herb wzorowany na tym z roku 1927. W grudniu 1989 r. Sejm przywrócił przedwojenny wygląd godła Polski – Orła Białego w złotej koronie, jednakże dopiero dwa miesiące później wprowadzono jego nowy wzór.

Wzory Pieczęci Rzeczypospolitej i Chorągwi Naczelnika Państwa wprowadzone ustawą z dnia 1 sierpnia 1919 r. (koloryzacja współczesna).
(zbiory Internetowego Systemu Aktów Prawnych: isap.sejm.gov.pl)

Herb i Pieczęć Rzeczypospolitej Polskiej wprowadzone na mocy rozporządzenia Prezydenta RP Ignacego Mościckiego 13 grudnia 1927 r.
(zbiory Internetowego Systemu Aktów Prawnych: isap.sejm.gov.pl)

Herb PRL wprowadzony na mocy dekretu z dnia 7 grudnia 1955 r. o godle i barwach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.
(zbiory Internetowego Systemu Aktów Prawnych: isap.sejm.gov.pl)

Herb RP wprowadzony na mocy ustawy z dnia 9 lutego 1990 r.
(zbiory Internetowego Systemu Aktów Prawnych: isap.sejm.gov.pl)

Symbol

naszej historii

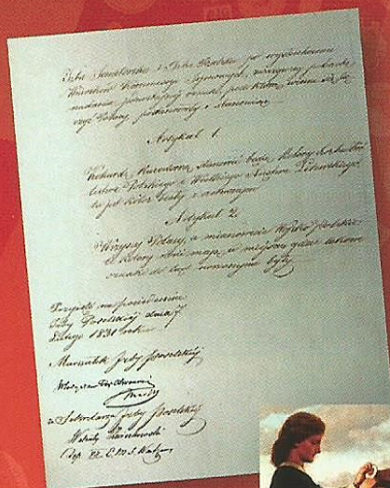
Godło Barwa Hymn

Barwy i flaga RP

Biel i czerwień były ulubionymi kolorami Polaków jeszcze w średniowieczu. Biel symbolizowała czystość i prawość, czerwień męstwo i odwagę. Oba także znalazły się w herbie Polski symbolizując męstwo i prawość państwa polskiego i jego mieszkańców. W pierwszą rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja w roku 1792 manifestujący ludzie przystrojeni byli w białe czerwone kokardy, wstążki i szarfy – tradycja ta przetrwała do dzisiaj między innymi jako zwyczaj wywieszania flag na święta państwowe. Za oficjalne barwy narodowe, biel i czerwień uznane zostały w dniu 7 lutego 1831 r., kiedy Sejm Królestwa Polskiego uchwalił, że kokardę narodową stanowią będą kolory herbu Królestwa Polski i Wielkiego Księstwa Litewskiego; biały – kolor godła Polski (Orzeł Biały) i Litwy (Pogoń) oraz czerwony – kolor tarcz herbowych. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości Sejm polski, w dniu 1 sierpnia 1919 r., podtrzymał postanowienia Sejmu z 1831 r. w sprawie barw narodowych – *Za barwy Rzeczypospolitej Polskiej uznaje się kolor biały i czerwony w podłużnych pasach, równoległych, z których górny – biały, dolny zaś – czerwony.*

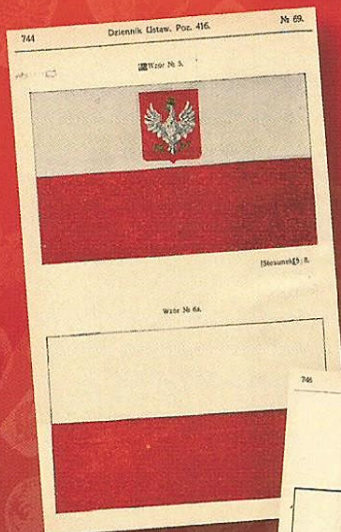
- Po prawej u góry:
– wzór barw narodowych z herbem
– wzór flagi dla przedstawicielstw dyplomatycznych (także bandera handlowa)
- Po prawej u dołu:
– wzór proporca okrętowego Marynarki Wojennej
Wprowadzone przez ustawę z dnia 1 sierpnia 1919 r. (koloryzacja współczesna).
(zbiory Internetowego Systemu Aktów Prawnych: isap.sejm.gov.pl)

Chorągiew Wielka Królestwa Polskiego
za czasów panowania Władysława Jagiełły.
(zbiory Kancelarii Prezydenta RP, fot. Łukasz Kamiński)

Uchwała Sejmu Królestwa Polskiego z 7 lutego 1831 r. o ustanowieniu Kokardy Narodowej. Obok fragment obrazu Artura Grottgera „Pożeganie powstańca” ukazujący moment przypinania kokardy o odwróconym układzie kolorów (biały na zewnątrz, czerwony wewnątrz).

(zbiory Biblioteki Polskiej w Paryżu, za: Wikipedia Commons)

Polskie szachownice lotnicze:
– na Odznace Pamiątkowej sekcji Lotniczej Obrony Lwowa wzór stosowany w latach 1918-1993
– obok niej wzór z 1993 r. o odwróconej kolorystyce.
(zbiory Muzeum Okręgowego w Rzeszowie, kolekcja Jana Partyki)

Godło Barwa Hymn

Pieśni narodowe

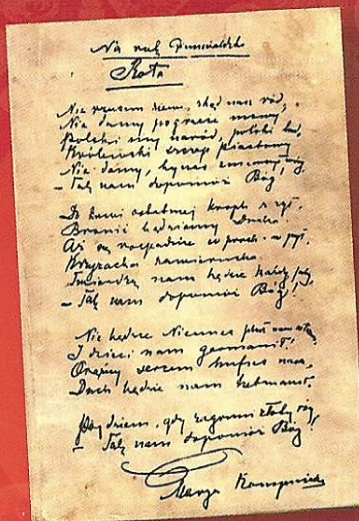
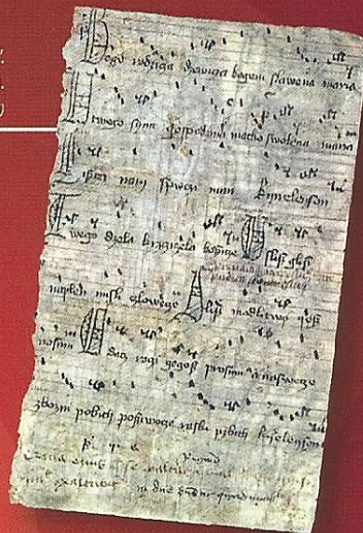
Pierwszą polską pieśnią pełniącą rolę hymnu narodowego była średniowieczna „Bogurodzica”. Jej najstarszy zachowany zapis pochodzi z początków XV w. Śpiewało ją rycerstwo przed bitwą pod Grunwaldem (1410) i Chocimiem (1621), jej tekst umieszczano na czele drukowanych praw Rzeczypospolitej uchwalanych na sejmach, przechowywano w Archiwum Skarbcza Koronnego na Wawelu obok insygniów koronacyjnych i ważnych dokumentów. Zapomniana w okresie oświecenia (trwała jako śpiew kościelny), przywrócona została do kanonu pieśni patriotycznych przez romantyków.

W okresie rozbiorów, kiedy w walce o odzyskanie niepodległości, zaczął kształtować się współczesny naród polski, obejmujący wszystkie warstwy społeczne, popularność zyskała bardzo prosta „Pieśń Legionów Polskich we Włoszech” napisana w 1797 r. przez Józefa Wybickiego do popularnej ludowej melodii. W Królestwie Polskim rolę hymnu zaczęła pełnić pieśń Alojzego Felińskiego „Boże, coś Polskę”, napisana w 1816 r. na uroczystość koronacji Aleksandra I, jednak podczas Powstania Listopadowego upowszechniono tekst „Pieśni Legionów” („Mazurka Dąbrowskiego”), która od tej pory traktowana była jako nieoficjalny hymn Polaków.

Podczas manifestacji poprzedzających Powstanie Styczniowe, wróciła popularność pieśni „Boże, coś Polskę”, z dodanymi zwrotkami i zmienionym refrenem. Na początku XX w. powstała i szybko upowszechniła się „Rota” Marii Konopnickiej z muzyką Feliksa Nowowiejskiego.

Po odzyskaniu niepodległości te trzy pieśni pretendowały do roli hymnu narodowego, jednak dopiero w 1927 r. stał się nim „Mazurek Dąbrowskiego”. Oficjalnie utrzymany jako hymn w okresie rządów komunistów, był również śpiewany (podobnie jak „Boże, coś Polskę” i „Rota”) podczas wystąpień i manifestacji społecznych skierowanych przeciw ich rządowi.

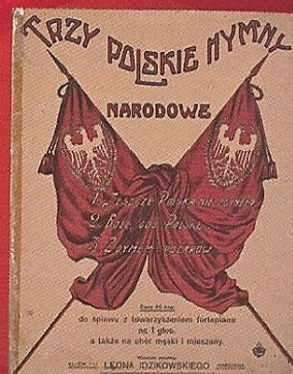
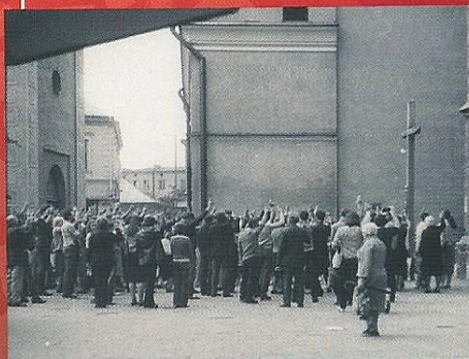
„Bogurodzica”.
Najstarszy zachowany tekst wraz z nutami (ok. 1407 r.).
(zbiory Biblioteki Jagiellońskiej)

Rękopis tekstu „Roty” Marii Konopnickiej.
(zbiory Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu)

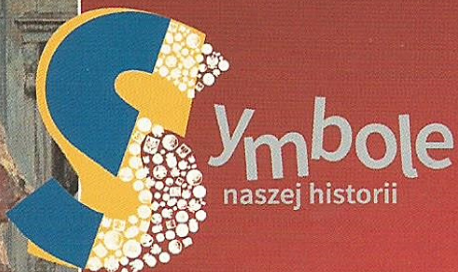
„Boże, coś Polskę” śpiewane przed kościołem farnym w Rzeszowie przez uczestników mszy św. w 2. Rocznicę podpisania porozumień sierpniowych (31 sierpnia 1982 r., okres trwania stanu wojennego). Podobnie jak w okresie zaborów śpiewano ją z refrenem „Ojczyznę wolną, racz nam wrócić Panie!”.

(zdjęcie operacyjne Służby Bezpieczeństwa ze zbiorów IPN Oddział w Rzeszowie)

Strona tytułowa zbioru nut pt. „Trzy Polskie Hymny Narodowe” (koniec XIX w.).

(zbiory Muzeum Narodowego w Gdańsku)

Symbole
naszej historii

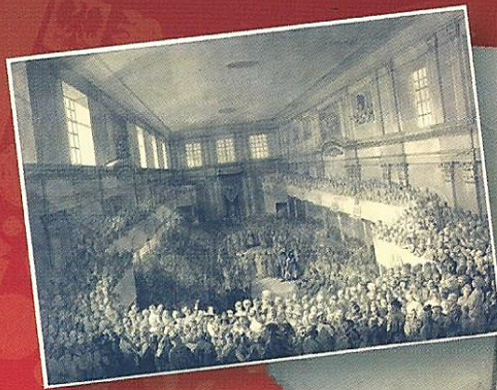
Godło Barwa Hymn

Święta narodowe

Pierwszym polskim świętem narodowym stał się 3 Maja – rocznica uchwalenia konstytucji w 1791 r. Już w 1792 r. obchodzono ją hucznie, a papież przeniósł nawet na ten dzień uroczystość św. Stanisława – patrona Polski (i osobistego patrona króla). Przegrana wojna z Rosją (1792 r.) i wkrótce upadek Rzeczypospolitej (1795 r.) położyły kres obowiązywaniu konstytucji i oficjalnym obchodom jej rocznicy, ale 3 Maja stał się świętem walczących o jej odrodzenie Polaków. W XIX w. obchodzono je w środowiskach emigracyjnych i potajmniej pod zaborami. W autonomicznej Galicji zorganizowano huczne obchody w 100-lecie uchwalenia konstytucji. W II Rzeczypospolitej 3 Maja był świętem państwowym, a jego znaczenie zostało wzmocnione ustanowieniem w tym dniu uroczystości ku czci NMP Królowej Polski (1920 r.). Po II wojnie światowej zostało zlikwidowane przez komunistów (wprowadzili oni jako święto państwowe 1 maja – Święto Pracy), co w 1946 r. wywołało zamieszki w wielu miejscowościach. Trwało w świadomości Polaków (ułatwiając tym samym powiązanie ze świętem kościelnym) i zostało przywrócone w 1990 r.

Świętem kościelnym, które stało się równocześnie narodowym jest też 15 sierpnia – Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny. Tego dnia w 1920 r. rozpoczęła się kontrofensywa Wojska Polskiego, która doprowadziła do decydującego zwycięstwa w wojnie z bolszewikami (Bitwa Warszawska) i obrony zagrożonej niepodległości odrodzonej w 1918 r. Polski. W 1923 r. Minister Spraw Wojskowych, gen. Stanisław Szeptycki, ustanowił 15 sierpnia Święto Żołnierza, które ze względu na olbrzymi szacunek dla wojska w II Rzeczypospolitej, miało charakter ogólnonarodowy. Pod rządami komunistów od 1947 r. zaprzestano jego obchodów, wprowadzając Dzień Wojska Polskiego 12 października (na pamiątkę udziału 1 DP im. T. Kościuszki w bitwie pod Lenino w 1943 r.). Przywrócone zostało ustawą sejmową w 1992 r.

Odrodzenie państwa polskiego w 1918 r. było wydarzeniem, którego doniosłość i potrzeba szczególnego uczczenia wydawały się oczywiste, jednak w pierwszych latach nie było porozumienia co do konkretnej daty, która by je symbolizowała. Dopiero w 1937 r. sejm ustanowił Święto Niepodległości w dniu 11 listopada (rocznica przekazania przez Radę Regencyjną władzy nad wojskiem Józefowi Piłsudskiemu, a równocześnie zakończenia I wojny światowej). Po II wojnie światowej zastąpione przez komunistów Narodowym Świętem Odrodzenia Polski obchodzonym 22 lipca (rocznica ogłoszenia manifestu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego w 1944 r.), zostało przywrócone w 1989 r. jako Narodowe Święto Niepodległości.

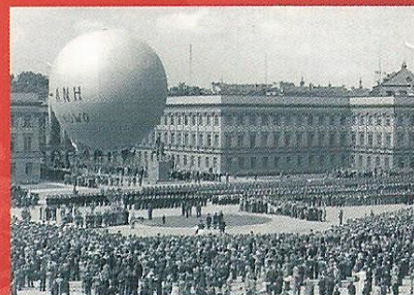
Rycina Jana Piotra Norblina „Zaprzysiężenie Konstytucji 3 maja” oraz strona tytułowa wydania Piotra Dufoura z 1791 r.

(zbiory Biblioteki Narodowej)

Nielegalna manifestacja z okazji święta 3 maja, Gdynia 1982 r.

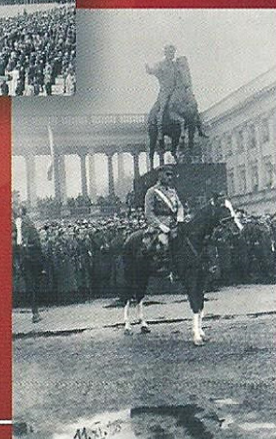
(zbiory Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku)

Uroczystości Święta Żołnierza w Warszawie w 1936 r.

Start balonu z placu Marszałka Józefa Piłsudskiego. W głębi widoczny Pałac Saski i pomnik księcia Józefa Poniatowskiego.

(zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego)

Obchody święta 11 listopada w Warszawie w 1926 r.

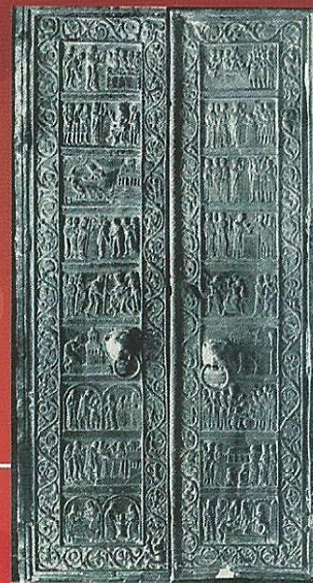
Marszałek Józef Piłsudski przyjmuje defiladę wojska przed pomnikiem księcia Józefa Poniatowskiego. W głębi Grób Nieznanego Żołnierza.

(zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego)

Drzwi Gnieźnieńskie (XII w.), na powiększeniu scena męczeństwa św. Wojciecha.

(Fot. A.Olej/K.Kobus – TravelPhoto, ze zbiorów Katalickiej Agencji Informacyjnej/ zasoby Wikipedia Commons)

Godło Barwa Hymn

Patroni Polski

Od chwili przyjęcia chrześcijaństwa ważną rolę w życiu Polaków odgrywał kult świętych. Niektórzy uznawani byli za patronów całego państwa.

Pierwszym z nich był pochodzący z Czech św. Wojciech, który zginął męczeńską śmiercią podczas wyprawy misyjnej do Prusów w 997 r. W 999 r. został ogłoszony świętym, a w 1000 r. podczas pielgrzymki do jego grobu w Gnieźnie, cesarz Otton III ustanowił odrębną polską hierarchię kościelną (Metropolię Gnieźnieńską).

Podczas rozbięcia dzielnicowego rozwijał się kult św. Stanisława ze Szczepanowa – biskupa krakowskiego, który zginął śmiercią męczeńską w 1079 r. w wyniku konfliktu z królem Bolesławem Śmiałym. Uroczystość podniesienia jego relikwi i oficjalnego ogłoszenia kanonizacji w 1254 r. w Krakowie zgromadziła Polaków z różnych dzielnic, a legenda o cudownym zrośnięciu się po śmierci pościartowanych szczątków świętego wyrażała nadzieję na ponowne zjednoczenie Polski.

W następnych wiekach ogłaszano kolejnych oficjalnych patronów państwa. Byli to: św. Florian, św. Wacław, św. Kazimierz Królewicz, św. Stanisław Kostka, św. Jacek Odrowąż, św. Kinga, św. Jan Kanty, św. Jan z Dukli i bł. Władysław z Gielniowa.

Od XVII w. rozwijał się szczególny kult Najświętszej Marii Panny, ogłoszonej patronką Królestwa Polskiego (Królową Korony Polskiej) w 1656 r. we Lwowie przez króla Jana II Kazimierza. Rosła rola częstochowskiej Jasnej Góry jako miejsca pielgrzymek, a znajdujący się tam obraz Matki Bożej został w 1717 r. ukoronowany koronami papieskimi (pierwszy poza Rzymem).

Po upadku państwa polskiego w wyniku rozbiorów nie nadawano oficjalnych tytułów patrona Polski, a kult niektórych stopniowo wygasał.

Oficjalne uregulowanie statutu patronów Polski nastąpiło w 1962 r. Papież Jan XXIII głównymi (pierwszorzędnymi) patronami Polski ogłosił wówczas Najświętszą Marię Pannę Królową Polski, św. Wojciecha i św. Stanisława, natomiast patronem drugorzędnym św. Stanisława Kostkę. W 2002 r. na mocy decyzji Jana Pawła II stał się nim również św. Andrzej Bobola.

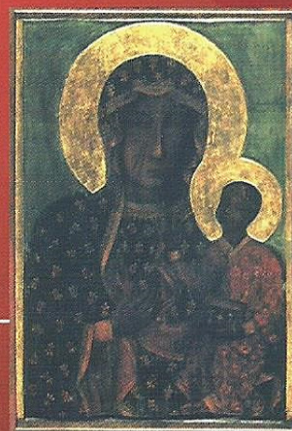
Św. Stanisław Miniatura Stanisława Samostrzelnika.

(zbiory Biblioteki Narodowej)

Cudowny obraz Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej, Jasna Góra.

(zasoby Wikipedia Commons)

ymbole

naszej historii

Godło Barwa Hymn

Ordery i odznaczenia

Tradycja nagradzania osób wyróżniających się męstwem, poświęceniem, mądrością czy sprawnością fizyczną sięga czasów starożytnych. W średniowiecznej Europie ukształtował się zwyczaj nadawania orderów, które pierwotnie stanowiły oznakę przynależności do stowarzyszeń, bractw lub związków, a z czasem stały się symbolem wyróżnienia za zasługi. Zwyczaj ten nie przyjął się w Polsce, gdzie w okresie demokracji szlacheckiej, traktowany był jako naruszenie równości szlacheckiej, sposób na pozyskanie sojuszników przez króla i groźba nadmiernego wzmocnienia tronu. Próba ustanowienia *Orderu Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny* i powołania ekskluzywnego zgromadzenia jego kawalerów z królem na czele, podjęta przez Władysława IV Wazę, wywołała tak silny opór, że król musiał odwołać uroczystość wręczenia pierwszych orderów i poręczyć na piśmie, że nigdy nie ustanowi orderów bez zgody Sejmu.

Sytuacja zmieniła się w XVIII w. Przy aplauzie magnaterii August II ustanowił *Order Orła Białego* (1705 r.). Na początku swego panowania (1765 r.) *Order Św. Stanisława* ustanowił Stanisław August Poniatowski. Miały one być sposobem pozyskiwania stronników dla władców.

Inny charakter nosił ustanowiony w 1792 r. *Order Virtuti Militari*, którego pierwsze egzemplarze (w postaci złotych i srebrnych medalionów) wręczono po bitwie pod Zieleńcami zasłużonym w walce dowódcom i żołnierzom. Było to pierwsze na świecie odznaczenie wyłącznie wojskowe.

Za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego wprowadzono również odznaczenia niższego szczebla (które mogły otrzymywać osoby spoza stanu szlacheckiego). Wykształcił się podobny do innych państw europejskich system odznaczeniowy, kontynuowany i rozbudowywany w czasach Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego. Po upadku Powstania Listopadowego (1831 r.) system odznaczeń polskich przestał funkcjonować aż do odzyskania niepodległości w 1918 r.

W II Rzeczypospolitej (do 1939 r.) funkcjonowały 3 ordery i 14 odznaczeń (nie licząc odznak honorowych i kombatanckich). Najwyższą rangę miały kontynuowane z wcześniejszego okresu *Order Orła Białego* i *Order Wojenny Virtuti Militari* (5 klas). Po nich najwyższe miejsce w hierarchii zajmowały nowo utworzone *Order Odrodzenia Polski* (5 klas), *Krzyż i Medal Niepodległości* (nadawane do 1939 r.) i *Krzyż Walecznych*.

System odznaczeń II RP był kontynuowany podczas II wojny światowej przez rząd polski na uchodźstwie. Natomiast w PRL, choć zachowano główne ordery i odznaczenia (z wyjątkiem *Orderu Orła Białego*), wprowadzono wiele nowych związanych z obowiązującą ideologią (np. *Order Budowniczych Polski Ludowej*, *Order Krzyża Grunwaldu*, *Order Sztandaru Pracy*). W 1992 r. najwyższym polskim odznaczeniem stał się ponownie *Order Orła Białego*.

Krzyże Komandorski (II Klasy) i Srebrny (V Klasy) Orderu Virtuti Militari oraz Krzyż Walecznych.
(zbiory Muzeum Okręgowego w Rzeszowie, kolekcja Jana Partyki)

Krzyż Kawalerski

Krzyż Wielki

Krzyż Oficerski

Krzyż Komandorski

Order Odrodzenia Polski (*Polonia Restituta*).
(zbiory Muzeum Okręgowego w Rzeszowie, kolekcja Jana Partyki)

Order Orła Białego.

(zbiory Muzeum Okręgowego w Rzeszowie, kolekcja Jana Partyki)